

Chapter: 7

Q.1 दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून लिहा

3

- 1 गांधीजींनी आपल्या कार्याची सुरुवात
अ. भारत ब. इंग्लंड क. दक्षिण आफ्रिका ड. म्यानमार

Ans गांधीजींनी आपल्या कार्याची सुरुवात **दक्षिण आफ्रिका**

- 2 जालियनवालाबाग हत्याकांडाचा निषेध म्हणून रवींद्रनाथ टागोरांनी सरकारने दिलेल्या या किताबाचा त्याग केला.
अ. लॉर्ड ब. सर क. रावबहादूर ड. रावसाहेब

Ans जालियनवालाबाग हत्याकांडाचा निषेध म्हणून रवींद्रनाथ टागोरांनी सरकारने दिलेल्या **सर** या किताबाचा त्याग केला.

- 3 शेतकऱ्यांनी जिल्ह्यात सराबंदीची चळवळ सुरू केली.
अ. गोरखपूर ब. खेडा क. सोलापूर ड. अमरावती

Ans शेतकऱ्यांनी **खेडा** जिल्ह्यात सराबंदीची चळवळ सुरू केली.

Q.2 एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

3

- 1 गांधीजींनी भारतात पहिला सत्याग्रह कोठे केला

Ans गांधीजींनी भारतात 1917 मध्ये चंपारण्या येथे सत्याग्रह केला.

- 2 जालियनवाला बागेत गोळीबाराचा आदेश देणारा अधिकारी कोण होता.

Ans जालियनवाला बागेत गव्हर्नर मायकेल ओडवायर गोळीबाराचा आदेश दिला

- 3 दक्षिण आफ्रिकेत कृष्णवर्णीयांवर 1906 च्या आदेशान्वये कोणती बंधने घातली गेली.

Ans दक्षिण आफ्रिकेत कृष्णवर्णीयांवर 1906 च्या आदेशान्वये ओळखपत्र बाळगणे सक्तीचे केले होते. त्यांच्या स्वातंत्र्यावर बंधने घातली होती.

Q.3 पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा.

8

- 1 भारतीयांनी सायमन कमिशनवर बहिष्कार घातला.

Ans i. 1919 च्या मॉॅटिग्यू – चेम्सफर्ड कायद्याने दिलेल्या सुधारणा असमाधानकारक होत्या. त्यामुळे भारतीय जनतेत असंतोष होता.
ii. या पार्श्ववर इंग्रज सरकारने 1927 मध्ये सर जॉन सायमन यांच्या अध्यक्षतेखाली एक कमिशन नियुक्त केले
या सात सदस्यीय कमिशनमध्ये एकही भारतीय सदस्य नव्हता, म्हणून भारतातील राजकीय पक्षांनी सायमन कमिशनवर बहिष्कार
iii. टाकण्याच्या निर्णय घेतला.

- 2 गांधीजींची असहकार चळवळ स्थगित केली.

Ans i. उत्तरप्रदेशातील गोरखपूर जिल्ह्यातील चौरी-चौरा येथे फेब्रु 1922 मध्ये शांततापूर्ण मिरवणूकीवर पोलिसांनी गोळीबार केला.
ii. त्यामुळे संतप्त झालेल्या जमावाने पोलिस चौकीला आग लावली. यात एका पोलिस अधिकाऱ्यासह 22 पोलिस ठार झाले.
iii. या घटनेमुळे गांधीजी व्यथित झाले. 12 फेब्रु 1922 रोजी गांधीजींनी असहकार चळवळ स्थगित केली.

- 3 रौलट कायद्याला भारतीय जनतेने विरोध केला.

Ans i. पहिल्या महायुद्धाच्या समाप्तीनंतर भारतीयांच्या हिताचे निर्णय घेतले जातील असे भारतीयांना वाटत होते.
भारतातील जनतेत वाढत्या किंमती, वाढलेले कर, इत्यादी आर्थिक व राजकीय कारणांमुळे ब्रिटिश शासनाविरुद्ध असंतोष वाढत होता.
ii. ब्रिटिश शासनाने हा असंतोष दडपण्यासाठी व त्या संबंधी उपाययोजना सुचवण्यासाठी सर सिडनी रौलट या अधिकाऱ्याच्या
iii. अध्यक्षतेखाली एक समिति नेमली.
या कायद्याने कोणत्याही भारतीयाला विनाचौकशी अटक करण्याचा, न्यायालयात खटला न भरता अधिकार सरकार देण्यात
iv. आला. या कायद्याने दिलेल्या शिक्षे विरुद्ध अपील करण्यास मनाई करण्यात आली.

- 4 भारतात खिलाफत चळवळ सुरू करण्यात आली.

Ans i. तुर्कस्थानचा सुलतान हा जगभरातील मुस्लिमांचा खलिफा म्हणजे धर्मप्रमुख होता.

- ii. पहिल्या महायुद्धात तुर्कस्तान इंग्लंडच्या विरोधी गटात होते.
- iii. युद्धात भारतीय मुस्लिमांचे सहकार्य मिळवण्यासाठी युद्धा समाप्तीनंतर खलिफाच्या साम्राज्यास धक्का लावता येणार नाही असे आश्वासन इंग्लंडच्या प्रधानमंत्र्यांनी दिले.
- iv. पण युद्ध समाप्तीनंतर इंग्लंडने हे आश्वासन पाळले नाही. त्यामुळे मुस्लिमांमध्ये संतापाची लाट उसळली.
- v. खलिफाला पाठिंबा देण्यासाठी भारतीय मुस्लिमांनी जी चळवळ सुरू केली तिला खिलाफत चळवळ म्हणतात.

Q.4 पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

6

1 सत्याग्रहाचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.

Ans i. गांधीजींनी सत्याग्रहाचे नवे तंत्र लोकचळवळीत आणले.

ii. सत्याग्रह म्हणजे सत्याचा, न्यायचा आग्रह धरणे.

iii. अन्याय करण्याच्या व्यक्तीला संयमाने व अहिंसेच्या मार्गाने सत्य व न्याय याची जाणीव करून देणे व तिचे मतपरिवर्तन करणे हे सत्याग्रहाचे उद्दीष्ट होते.

iv. सत्याग्रह करणाऱ्या व्यक्तीने हिंसा व असत्य यांचा वापर करता कामा नये गांधीजी ची शिकवण होती.

2 स्वराज्य पक्षाची स्थापना का करण्यात आली.

Ans i. राष्ट्रीय सभेतील चित्तरंजनदास, मोतीलाल नेहरू यांनी सरकारची अडवणूक करण्यासाठी कायदेमंडळात प्रवेश करण्याची कल्पना मांडली.

ii. 1922 मध्ये राष्ट्रीयसभेच्या अंतर्गत स्वराज्य पक्षाची स्थापना केली.

